

TITULUS II.

De Causis Ecclesiasticis.

CAPUT I.

De Causis spiritualibus, præsertim Matrimonialibus.

- 1 Causa alia merè Ecclesiastica, alia non merè.
- 2 In hac generalitate interdum in jure accipiuntur.
- 3 Canones interdicentes laicis omnem de causis Ecclesiasticis cognitionem, præcipuè loquuntur de merè Ecclesiasticis.
- 4 Causa Sacramentorum tamquam merè Ecclesiastica spectant de jure ad forum Ecclesiasticum.
- 5 Etiam hodie ad illud spectant in Gallia.
- 6 In Gallia per Parliamentorum Arresta causæ merè Ecclesiastica ad judicem Ecclesiasticum remittuntur.
- 7 Inhibitum iudicibus Regis cognoscere de causis spiritualibus.
- 8 Idipsum & in Belgio obtinet.
- 9 Ad judicem Ecclesiasticum spectat cognoscere de capacitate & qualitatibus requisitis ad administrationem aut susceptionem Sacramentorum.
- 10 Inter quæstiones merè Ecclesiasticas hodie ferè sola sunt causæ Matrimoniales, quæ coram iudice Ecclesiastico agitantur.
- 11 Causa Matrimonialis etiam hodie coram solo iudice Ecclesiastico agitari potest.
- 12 Es coram iudice seculari tantum incidenter mota esset.
- 13 Idipsum obtinet in Belgio vigore Concordatorum inter Episcopum Leodiensem & Carolum V.
- 14 Quod si quis calumniosè exceptionem de valore Matrimonii coram iudice seculari incidenter proposuerit?
- 15 Causæ Matrimoniales aliquando ad Synodos spectasse creduntur.
- 16 Postmodum ad ipsos Episcopos exclusis inferioribus iudicibus.
- 17 Hanc disciplinam innovavit Synodus Trid.
- 18 An hodie Abbates possint cognoscere de causis Matrimonialibus?
- 19 Consuetudo nō sit immemoralis, inferioribus cognitionem harum causarum tribuere nequit.
- 20 Conservatores Privilegiorum cognoscere nequeunt.
- 21 Ex stylo Curia R. causæ Matrimoniales etiam in secundâ instantia solis Episcopis committi solent.
- 22 Causa Matrimonialis coram iudice seculari tractari potest, si sit tantum quæstio facti, an sit initum Matrimonium.
- 23 Item si non agatur de validitate aut invaliditate Matrimonii inter ipsos contrahentes.
- 24 Causa Natalium profuens ex jure Matrimonii spectat ad solum judicem Ecclesiasticum.
- 25 Secus si tantum agatur de quæstione facti, an sit natus ex Matrimonio.
- 26 Iudex Ecclesiasticus in Gallia nec incidenter de quæstione facti aut profana cognoscere potest.
- 27 Nec potest adjudicare alimenta aut pecuniam prosumptibus litis pendente causâ Matrimoniali.
- 28 Nec accessorie hodie cognoscere potest de dote.
- 29 In Belgio liberalius agitur cum iudice Ecclesiastico.
- 30 De aliis causis Ecclesiasticis, puta Beneficiorum, decimarum, &c. hodie vix agitur coram iudice Ecclesiastico; & quare.

I. Causas Ecclesiasticas communiter dividunt Canonice in Ecclesiasticas meras & non meras. Meras vocant, quæ sunt tales ex natura sua, independenter

ab omni positiva constitutione aut consuetudine. Non meras, quæ quamvis sint ex natura sua temporales & profana, iustis tamen de causis reservatæ sunt Ecclesiasticis Iudicibus.

II. Hac generali significatione causæ Ecclesiasticæ accipiuntur in Cap. 4. de Immunit. Eccles. in VI. in verbis, „super causis Ecclesiasticis, sive quæ ad forum Ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum, vel rerum, de jure vel antiqua consuetudine pertinere noscuntur.“

III. Causæ merè Ecclesiasticæ, sive quæ tales ex natura sua reputantur: sunt exempli gratiâ causæ Sacramentorum, & similes, quæ nihil temporalis annexum habent; sed omninò spirituales & Ecclesiasticæ sunt; atque de his præcipuè intelligendi sunt Canones, interdicentes laicis omnem cognitionem de causis Ecclesiasticis; ad eò quidem, ut Concilium Lateranense sub Innocentio III. generaliter prohibuerit, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur. Cap. 8. §. De Arbitris.

IV. Hinc unanimi consensu receptum est, causas Sacramentorum esse merè Ecclesiasticas, easque quantum ad substantiam eorum, ad judicem Ecclesiasticum privative spectare; nihilque circa eorum validitatem vel invaliditatem iudicem secularem posse decernere: eò quòd hæc natura sua sint merè spirituales.

V. Quapropter licet sensim in Gallia & etiam in his Provinciis causæ plures, quæ inspecto jure communi erant Ecclesiasticæ cognitionis, devolutæ sint ad iudices laicos, sive tribunalia Regia; nihilominus causæ Sacramentorum & similes merè spirituales reservatæ manserunt iudicibus Ecclesiasticis, etiam per ipsas Principum Ordinationes, & Parliamentorum arresta.

In Edicto Francisci I. Regis Franciæ de anno 1539. quòd retantur citari laici in causis merè personalibus coram iudice Ecclesiastico (de quo titulo præcedenti c. 4.) expressè additur clausula reservans cognitionem de causis Sacramentalibus, aliisque spiritualibus iudici Ecclesiastico, Sans préjudice toutefois de la jurisdiction Ecclesiastique es matieres de Sacramens & autres pures spirituelles Ecclesiastiques, dont ils pourront cognoistre contre lesd. lams selon la forme de droit. Id est: Absque detrimento nihilominus Jurisdictionis Ecclesiasticæ in materia Sacramentorum & aliis merè spiritualibus Ecclesiasticis, de quibus contra dictos Laicos juxta formam juris poterant cognoscere.

VI. Rursus Regio Edicto anno 1610. injunctum fuit iudicibus Regiis, ut permittant iudici Ecclesiastico causas ad forum Ecclesiasticum spectantes, ac nominatim causas concernentes Sacramenta, & cæteras merè spirituales, prout referuntur in Actis Cleri Gallicani Tom. 1. parte 1. tit. 2. cap. 9. art. 8. in verbis: Il enjoint aux cours de Parlement de laisser à la jurisdiction Ecclesiastique les causes qui sont de leur connoissance; même celles qui concernent les Sacramens & autres causes spirituelles & purement Ecclesiastiques, sans les attirer à eux sous pretexte de possessorie, ou pour quelque autre occasion que ce soit. Id est: Injungi Supremorum Senatuum Curia, ut Jurisdictioni Ecclesiasticæ subjectas sinant causas, quarum ad eos spectat cognitio; quinimò eas, quæ Sacramenta aliaque causas spirituales & merè Ecclesiasticas concernunt, nec causas illas titulo possessorii aut aliâ demum quacumque occasione ad se traducunt.

VII. Idipsum sæpius postmodum Regiis Edictis renovatum fuisse ibidem refertur; additurque art. 12. per arrestum

Concilii privati 28. Augusti 1637. inhibitum fuisse omnibus supremis Curis, cætersque iudicibus Regiis, cognoscere de causis merè spiritualibus & Ecclesiasticis.

Citantur ibidem art. 11. & 13. arresta, quibus causæ super doctrina ad Episcopum tamquam iudicem Ordinationum remittæ fuere.

VIII. Similia in Principum nostrorum edictis passim occurrunt, dicitque Antonius Anselmo in suo Triboniano Belgico Cap. 84. §. 8. „Etenim Principes nostri religiose suis Constitutionibus veterunt, ne quis in causis Politiam Ecclesiasticam tangentibus, aut in morum correctoriis, recurrat ad iudicem secularem, aut per appellationem procuret aliquam superfloriam seu suspensionem aut clausulas inhibitivas.“

IX. Hoc fundamento imprimis ad Episcopum & iudicem Ecclesiasticum spectant causæ, in quibus de ipsis Sacramentis agitur, puta de capacitate & approbatione requisita in ministris Sacramentorum, ipsorum examine, admittance, &c. quæ etiam hodie privative ad Episcopum sive iudicem Ecclesiasticum spectant, tamquam causæ merè spirituales & Ecclesiasticæ. Vide supra parte 2. tit. 26. c. 1.

X. Verum super valore vel nullitate Sacramentorum nullæ hodie ad forum contentiosum quæstiones deferri solent, nisi super matrimonio; ideoque solæ causæ matrimoniales ferè sunt inter causas civiles, circa quas hodie Jurisdictioni Ecclesiastica versatur, & ratione quarum laici ad forum Ecclesiasticum citari solent.

XI. Et sanè si quæstio vertatur de validitate ipsius Matrimonii, solus iudex Ecclesiasticus est competens; ipseque solus de hac quæstione cognoscere potest; idque sive jus commune, sive consuetudinarium spectemus, quemadmodum post alios Pragmaticos notat Carolus Fevretius de Abusu lib. 5. cap. 5.

XII. Imò quæstio de validitate Matrimonii in tantum est fori Ecclesiastici, ut si motâ quæstione de jure hæreditatis incidat quæstio de jure connubiorum, „puta de præcedenti nuptialium factorum impedimento, vel si quâ aliâ ratione canonica convellatur jus statusque matrimonii, de eo sacrum est tribunal audeandum, non civilis Magistratus;“ inquit Renatus Choppinus De Sacra Polit. lib. 2. tit. 1. n. 16. additque: „Sive incidere, seu principaliter mota sit connubialis controvertia. Idque à Neapolitano Senatu disceptatum refert consultiſſimus ejusdem Ordinis Senator Matthæus Decif. Neapolit. 2. 19.“

XIII. Conformia sunt Concordata inter Episcopum Leodiensem & Carolum V. 11. Janu. 1543. lecta & publicata in Camera Concilii Brabantæ januis apertis, & acceptata ab Episcopo Cameracensi, sub quo & Episcopo Leodiensi ante novos erectos in Belgio Episcopatus, tota Brabantia fuit; ita ut merito hæc Concordata pro lege in Brabantia habeantur. In his itaque Concordatis tit. 2. art. 1. decernitur: „Quoad factus Matrimoniorum... solus iudicis Ecclesiastici erit cognoscere, etiam si quæstio facteris Matrimonialis incidere coram iudice seculari, quo casu iudex secularis superfedere tenebitur, & hunc articulum (tamquam spirituales) ad iudicem Ecclesiasticum, per eum infra anni spatium terminandum, remittere.“

XIV. Addit dein art. 2. „Sed si quis dictam allegationem incidentis quæstionis calumniosè proposuisse reperitur, condemnabitur in multam iudicis arbitrio constituendam, alioquin termino effluxo, iudex secularis in causa coram eo intentata, poterit procedere, perinde ac si hujusmodi articulus coram eo non incidisset, vel positus fuisset.“

XV. Causas Matrimoniales olim in Concilio Episcoporum decisas fuisse innuitur apud Gratianum Caus. 3. q. 6. Can. 10. ubi Alexander II. scribit cuidam Guilelmo, ne propriam uxorem prætextu consanguinitatis præsumat dimittere, & aliam ducere, donec Episcoporum Religiosorum Concilium causam istam examina verit.

XVI. Verum Glossa ad Canonem I. caus. 33. q. 2. monet, quòd si olim id obtinuerit, postmodum tamen ad Episcopum Van Espen Jur. Eccl. P. III.

pos singulos causæ Matrimoniales, exclusis inferioribus, devolutæ sint. Verba Glossæ sunt: „Sed rectè & hodie ad Episcopalem jurisdictionem cognitio Matrimonialis causæ spectat. Unde nec Abbates nec alii cognoscere possunt de matrimonio, nisi ex concessione vel alia causa legitima id habeant.“

XVII. Hanc disciplinam renovavit Synodus Tridentina Sess. 24. c. 20. De Reformat. decernens: „Ad hæc causæ Matrimoniales non Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum iudicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini & jurisdictioni relinquuntur.“

XVIII. Decretum Concilii Tridentini etiam à cognitione causarum Matrimonialium excludere Abbates quantumvis exemptos, decisum fuisse in Rota Romana refert Barbosa in Collectaneis ad hoc caput Concilii Tridentini num. 56. idque donec per tres sententias conformes, vel unam, quæ tranſivit in rem iudicatam, constiterit, Abbatiam, ac loca illi subiecta, seu ab ea dependentia, nullius esse Diocesis; & consequenter constat, quòd Abbas in loca illa habeat jurisdictionem quasi Episcopalem. Hanc eandem distinctionem quoad Abbates circa cognitionem harum causarum notavit Fevretius De Abusu lib. 5. cap. 5. num. 6.

XIX. Notat insuper Barbosa De Potestate Episcopi parte 3. Allegat. 84. num. 5. quòd Synodus sustulerit possessionem quadragenariam cum titulo seu privilegio, solumque immemorabilem non excludere, & donec de illa constiterit per tres conformes sententias, non inferiorem Episcopo, sed ipsum Episcopum hujusmodi causas cognoscere debere.

Huic resolutioni conformis est resolutio Cardinalium data Episcopo Antverpiensi, declarans, ad Episcopum spectare facultatè cognoscendi de causis Matrimonialibus, nisi Capitulum immemorabilem consuetudinem haberet; sed donec eam per tres sententias probaverit, Episcopus ea utatur. Extat apud Zypæum De Officio Ordinarii num. 20.

XX. Cum Synodus generaliter causas matrimoniales iudicium inferiorum iudicio subtrahat, & Episcopi tantum jurisdictioni relinqui mandat, non videtur Privilegiorum conservatorum Jurisdictioni ad has causas extendenda; notatque Fevretius loco citato num. 8. ex Choppino, quòd ex Ordinatione Ludovici XII. anni 1498. „Vetitum sit Conservatoribus, ne de fædere connubiali, de divortii, aut de Ecclesiastica Sacramentorum administratione cognoscant.“

XXI. Quamvis Decretum Synodi Tridentinæ tantum videatur loqui de cognitione in prima instantia; nec appareat vi hujus Decreti vetitum, delegari causas Matrimoniales in secunda instantia iudicibus inferioribus, nihilominus stylus Curia jam pridem usitatus fuit, ut causæ matrimoniales non soleant aliis quàm Episcopis à Sede Apostolica committi; uti testatur Covarruvias De Matrimonio parte 2. cap. 8. §. 12. num. 1. & Barbosa in Collectaneis ad præsens caput Concilii Trid. num. 59.

XXII. Quod de incidente quæstione Matrimoniali remittenda ad iudicem Ecclesiasticum dictum fuit, intelligi oportet de casu, quo de validitate Matrimonii agitur, ut est casus in Cap. 1. §. De Ordine cognitionis; secus verò ubi non de jure, sed de facto quæstio incidere; puta si non queratur, an Matrimonium sit validum; sed an reverà de facto ullum matrimonium fuerit initum. „Si enim in petitionem hæreditatis incidat mera facti quæstio, contra, & tamne sit, nec ne conjugium, eo casu legitima erit Regii, Prætoris cognitio,“ ait Choppinus De S. Polit. lib. 2. tit. 1. num. 6. & ita in Parliamentis constanter servari monet Fevretius De Abusu lib. 5. cap. 5. num. 18.

XXIII. Afferit ibidem Fevretius num. 19. quòd si motâ quæstione super causâ Matrimoniali intercedat tertia persona allegans vim, seductionem, aliâve factum intervenisse, iudex Ecclesiasticus quæstionis hujus competens non sit; & ita aliquando iudicatum fuerit, conformiter ad ea, quæ tradit Imbertus in suo Manuali in quæstione intitulatâ, Matrimonii causa: „Matrimonii quæstio &

controversia, licet quantum ad eos, inter quos contractum...
a) Reveratur matrimonium, sit coram Pontificio iudice tra-

Rationem addit, dicens, "in Regno (Francie) receptum...
fuisse, quia de jure Francie speciali laici sunt a Pontificia

XXIV. Quia causa natalium, sive an quis sit legitimus...
pendere solet a jure & validitate matrimonii, causam hanc

XXV. Ex ipso contextu Concordatorum fat manifestum...
est, quod remissio hanc intelligenda sit de casu, quo de jure

Quod & ipsa concordata tit. 1. art. 6. expresserunt, ea-...
ventia, quod non potest iudex Ecclesiasticus cognoscere

XXVI. Quin questio profana & facti accessorie cum...
ipsa questione juris coram iudice Ecclesiastico ex usu Regni

XXVII. Similiter si contingeret pendente questione su-...
per validitate matrimonii, uxorem petere summam pecuniae

XXVIII. Monet quoque ibidem Fevretius, quod in Gal-...
lia solet Ecclesiasticus iudex judicare accessorie de dote,

XXIX. In Belgio sane juxta sapienter citata Concordata

modestius agitur cum iudice Ecclesiastico; permittiturque...
iudici Ecclesiastico cognoscere de alimentis, quae per virum

XXX. Quin inter causas Ecclesiasticas reputandae sint...
causae Beneficiorum Ecclesiasticorum; uti & decimarum,

Causa juris patronatus spiritualibus causis quoque ac-...
cessetur. Ita enim "conjuncta & connexa spiritualibus

Verum juris patronatus laicis ratione fendi aut alicujus rei...
patrimonialis competens, non spirituale, sed quodammodo

Unde de hoc jure patronatus in citatis Concordatis §. 1. d...
dicitur: "De jure vero Patronatus Principis suorum vasa-

Verum hodie raro admodum de his causis sive Benefi-...
ciorum, sive Decimarum vel juris patronatus coram iudice

CAPUT II.

De Causis Testamentariis, & quomodo ad Judi-
cem Ecclesiasticum spectent.

- 1. Apud Romanos summa fuit erga ultimas voluntates ve-
neratio.
2. Solebant tabulas testamentarias Praefectis templorum
considerare.
3. Imperatores Christiani executionem ultimarum volun-
tatum specialiter Episcopis demandarunt.
4. Christianis etiam usitatum fuit testamenta sua Episco-
pis consignare.
5. Hac consuetudo videtur causas testamentarias ad iudi-
cem Ecclesiasticum transulisse.
6. Jure Decretalium causa testamentaria sunt fori Eccle-
siastici.
7. Ecclesiastici praescribebant solemnitates testamentarias
reprobatis solemnitatibus a jure civili indultis.
8. Solemnitas jure Canonico inducitur ubique passim rece-
pta.
9. Tempore Philippi Valesii quae sunt laici causas heredi-
tarias ad forum Ecclesiasticum trahi.
10. Ecclesiastici sustinebant eas de jure & consuetudine ad
suum forum spectare.
11. Saeculo praeterito cognitio causarum testamentariarum
sensim ad iudices saeculares devota cepit.
12. Penta primum suis Notariis Ecclesiasticis testamentis
conscribitis.

13. Hinc testamentorum cognitio ad iudices Regios quomo-...
do devoluta? (erat adhuc mixti fori.)

14. Tempore Joannis Galli causa testamentaria in Gallia...
15. Hodie est solius fori saecularis. Sublatis contrariis loco-
rum consuetudinibus.

16. Etiam si agatur de testamento ad pias causas.
17. Principes Belgii in hoc articulo moderatius egerunt cum
jurisdictione Ecclesiastica.

18. Causa testamentaria Principum Edictis declaratur per-...
tinerere ad iudicem Ecclesiasticum. (mixti fori.)

19. In Concordatis Brabantia causa testamentaria habetur...
20. Iudex Ecclesiasticus super causa testamentaria aditus
potest etiam de connexis & emergentibus cognoscere.

21. Iudex Ecclesiasticus in decisione harum causarum sequi...
tenetur ordinationes Principum, & locorum consuetudi-
nes.

22. Hoc juri conforme.
23. Quaedam actiones licet orientur ex testamento, soli ju-
dici laico reservantur.

24. Quid de hac cognitione habeat Concordatum inter Eps-...
copum Cameracensem, & Magistratum Anverpiensem.
25. Ex Concordatis Harmonia testamenta Ecclesiasticorum
spectant ad Ecclesiasticos, & laicorum ad laicos iudices.

26. Concordata Brabantia dant potestatem iudici Ecclesia-...
stico supplendi negligentiam executorum.

27. Item absolventi ab onere executionis.
28. Synodus Belgica supponunt causas testamentorum in pias
causas ad Episcopos spectare.

29. Idque est testator id interdixisset; quod consonat juri
communi.
30. Reclori & Universitati Lovaniensi qua sit auctoritas cir-
ca testamentum Suppositorum?

31. Synodus Cameracensis ostendit testamenta Clericorum
speciali ratione ad Episcopi curam spectare.

31. Licet non ubiq; causa testamentaria spectent ad forum
Ecclesiasticum, Episcopi tamen curam suam legatorum
habere debent.

33. Id voluit Justinianus Imp.
34. Synodus Belgica injungunt Parochis invigilare, ut pia le-
gata solvantur, & pie fundationes impleantur.

35. Merito monent Pastores suos Parochianos, ut tempestive
condant salutare testamentum.

36. Parochi debent esse Parochianorum defunctorum quasi
procuratores, ut procurent executionem pie eorum vo-
luntatis.

37. Parochi executionem pie legatorum urgentes cave-
re debent omnem avaritiam speciem.

38. Executores sapienter suscitant in fundatas lites super so-
lutione pie legatorum ex proprio interesse: & quod
contra hos remedium?

Inter causas profanas, quae jam pridem iuris-...
dictioni Ecclesiasticae subiectae fuerint, una

Legitur apud Romanos, summam fuisse erga ulimas de-...
functorum ordinationes venerationem, habebantq; ut sa-

II. Ut autem securius conservarentur, & fidelius execu-...
oni mandarentur, solebant tabulas testamentorum deponere

Per aditum hic intelligi aditum templi, monet Gotho-...
fredus in notis n. 17. additq;: "Solebant enim Veteres testa-

"mendare." Plures ex antiquis, qui hujus moris testes sunt...
ibidem citat Gothofredus.

III. Constat quoq; Imperatores Christianos curam testa-...
mentorum specialiter Episcopis demandasse, ac voluisse, ut

IV. Unde & Christianis usitatum fuit, Episcopis sua te-...
stamenta consignare, eiq; executionis curam committere.

V. Ex hac porro consuetudine Fidelium consignandi ta-...
bulas testamentarias inter manus Sacerdotum, earumq; ex-

VI. Quidquid sit, hoc equidem constat, vel de solis respon-...
sis & resolutionibus Pontificum, praesertim Alexandri III.

VII. Quin & ea in causis testamentariis auctoritas erat...
Ecclesiae, ut Alexander III. rescribens Hostiensis Episcopo m.

VII. Quod autem passim haec Ecclesiae auctoritas circa...
has causas agnita & recepta fuerit, vel hinc elucet; quod

IX. Inter articulos nomine Baronum & Nobilium Regni...
Galliae coram Philippo Valesio per Petrum Cugnetium con-

X. Haec a Petro Cugnetio asserta, Praelati non negabant...
sed sustinebant illa ad iudices Ecclesiasticos tum de jure, tum

XI. Agnoscat ipse Carolus Fevretius De Abusu lib. 4. c.